

Dr. Bukovics Ádám Ph.D.

Tartószerkezetek III.

TERVEZÉSI SEGÉDLET

OSZLOPPAL ALÁTÁMASZTOTT ELŐTETŐ TERVEZÉSE

Szakmailag lektorálta:

Dr. Habil Papp Ferenc Ph.D.

Fekete Ferenc

Cserpes Imre

Hajdú Gábor

Széchenyi István Egyetem, 2016

1. A tervezés célja

A tervezés célja egy oszloppal alátámasztott előtető terheinek felvétele, valamint hajlított gerendájának és nyomott oszlopának méretezése. Jelen feladatnak nem része az előtető többi tartószerkezeti elemének (héjazat, szelemenek, szélrács) a méretezése valamint a kapcsolatok tervezése. Összetett acélszerkezetű épületszerkezet fenti szerkezeti elemeinek a méretezésével a Tartószerkezetek IV. valamint a Szerkezetépítés II. tantárgyak foglalkoznak részletesen.

2. A tervezés kiinduló adatai

A következő félévben a Tartószerkezetek IV. és a Szerkezetépítés II. tantárgyak keretén belül acélszerkezetű csarnok tervezése lesz két feladat. A következő féléves feladat kiindulási adatait vesszük figyelembe jelen tervezési feladatnál is. Ezeknek az adatoknak a felhasználásával kapjuk meg az előtető geometriai méreteit.

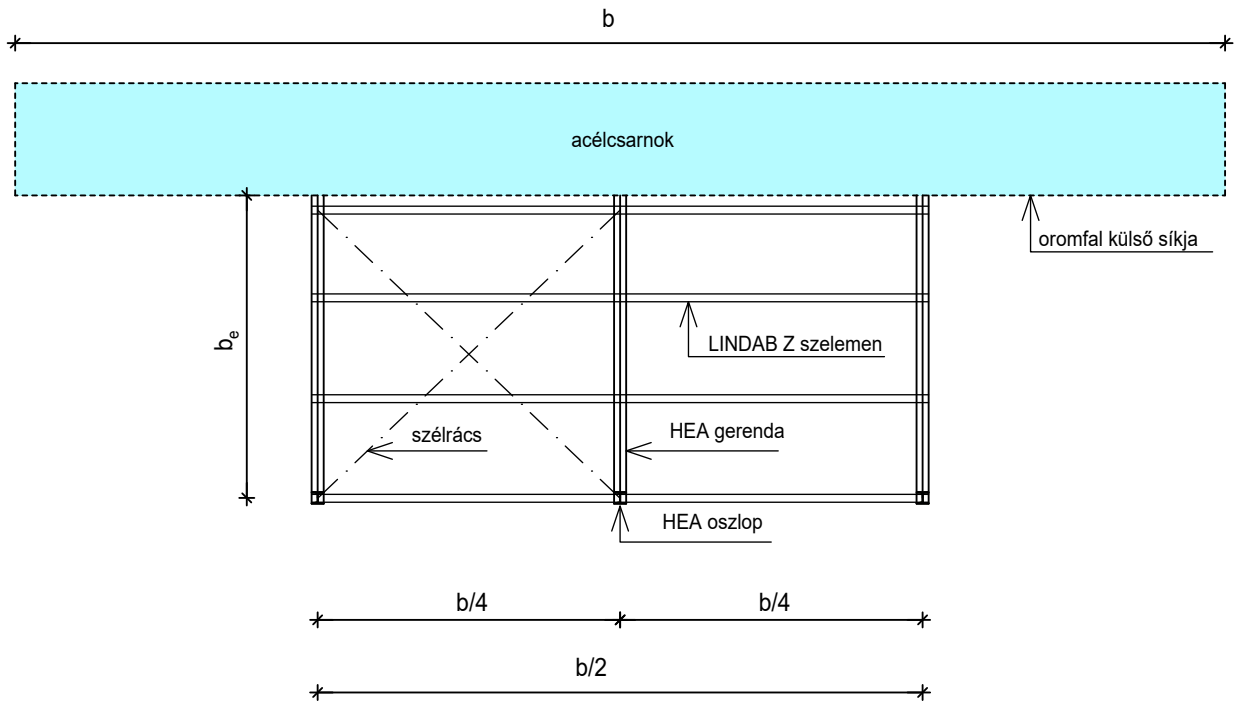
2.1. Az acélsarnokra vonatkozó adatok

- acélsarnok tervezett szerkezeti alapterülete	A_0	(m ² -ben)
- acélsarnok szerkezeti szélessége	b	(m-ben)
- acélsarnok szerkezeti vállmagassága	H_v	(m-ben)
- tető hajlásszöge	α	(fokban)
- építési terep terepszint feletti magassága	A	(m-ben)
- terepkategória	T_c	(0, I., II., III., vagy IV.)

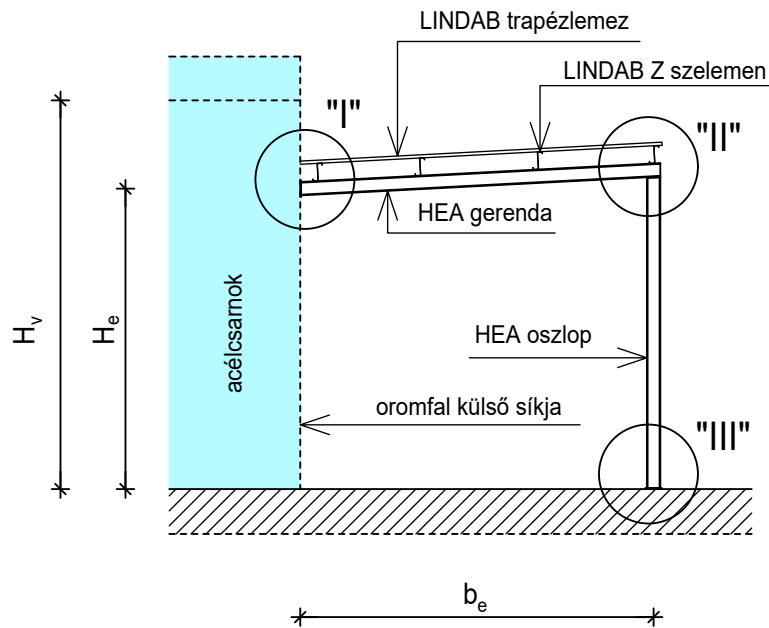
2.2. Az oszloppal alátámasztott előtető főbb méretei és szerkezeti kialakítása

Az oszloppal alátámasztott előtető geometriájának fő méretei a kiindulási adatok felhasználásával számolhatóak. A fő geometriai méretek és azok jelölései az alábbiak (2.1 és 2.2 ábrák):

- előtető magassága	H_e	(m-ben)
- előtető kinyúlása	$b_e = \frac{b}{4}$	(m-ben)
- előtető hossza	$L_e = \frac{b}{2}$	(m-ben)
- keretállások távolsága	$a_e = \frac{b}{4}$	(m-ben)
- előtető tetőhajlása	α_e	(fokban)

2.1 ábra Alaprajzi elrendezés.

2.2 ábra Keresztmetszet.

Az előtető H_e magasságát a csarnok H_v vállmagasságának a függvényében határozzuk meg. Az egyes acélsarnok szerkezet vállmagasságokhoz tartozó előtető magasságok a feladatban a következők:

acélsarnok szerkezeti vállmagassága (H_v m-ben)	előtető magassága (H_e m-ben)
5,00	4,00
5,50	4,25
6,00	4,50
6,50	4,75
7,00	5,00
7,50	5,25
8,00	5,50

Az előtető magasságán az oszloptalp elméleti pontja és a gerenda referencia vonalának és az acélsarnok oromzati falvázoszlop külső síkjának metszéspontja által meghatározott távolságot értjük. Az előtető kinyúlását az acélsarnok szerkezeti szélességének a függvényében határozzuk meg. Az előtető kinyúlása legyen az acélsarnok szerkezeti szélességének a negyede (a csarnok oromfali falvázoszlopának külső síkjától mérve).

$$b_e = \frac{b}{4}$$

Az előtető hossza az acélsarnok szerkezeti szélességének a fele.

$$L_e = \frac{b}{2}$$

A keretállások száma 3, két keretállás egymástól való távolsága (a_e) az acélsarnok szerkezeti szélességének a negyede.

$$a_e = \frac{b}{4}$$

Az előtető hajlásszöge egységesen legyen 3° .

$$\alpha_e = 3^\circ$$

3. Az oszloppal alátámasztott előtető szerkezeti kialakítása

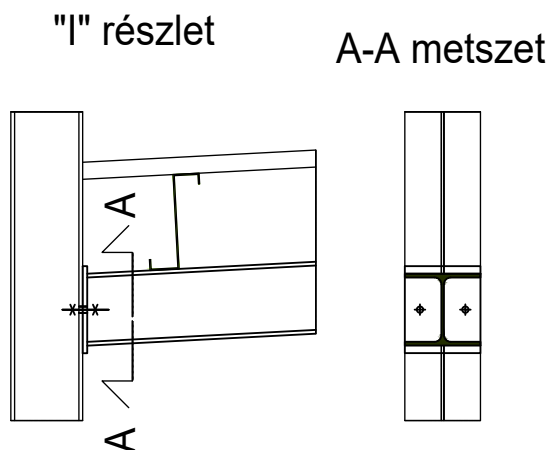
A feladat keretében három keretállású, oszloppal alátámasztott előtetőt kell tervezni. A tető héjalása Lindab típusú trapézlemezzel történik. A trapézlemezt négy helyen (a széleken és a harmadaiban) Lindab típusú vékonyfalú, hidegen alakított Z szelvényű szelemenekkel támasztjuk alá. (Az előtetőre hógúgteher is hat és a hógúgteher mértéke a csarnok mellett a legnagyobb és a csarnok szélétől távolodva lineárisan csökken, ezért előtetőknél gyakran nem egyenletes szelemenkiosztást alkalmaznak, hanem ahol a teher értéke nagyobb, sűrítik a szelemenek kiosztását. A féléves feladatban, egyszerűsítésből, a szelemenek kiosztása egyenletes.) A szelemenek kéttámaszú kialakítású HEA szelvényű gerendákra terhelnek. A gerenda egyik vége csuklós kapcsolattal csatlakozik az acélsarnok oromfali falvázoszlopához, míg a másik végét egy HEA szelvényű acéloszlop támasztja alá. A gerenda lejtése 3° .

Az alátámasztó oszlop alsó csomópontja a keretállás síkjában és arra merőlegesen is csuklós statikai vázzal számolható. Az oszlop felső keresztmetszetének elfordulását nem akadályozza semmi, vízszintes síkban történő eltolódását azonban megakadályozza a két keretállás közé épített szélrács (andráskereszt), így a felső pont oldalirányú megtámasztása is mindkét irányban csuklós.

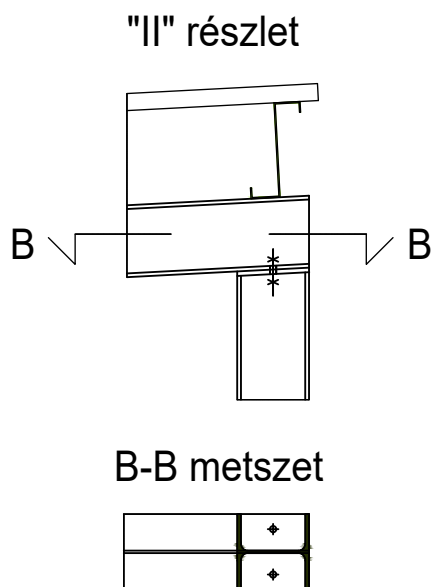
A héjazat és a szelemen méretezése nem tárgya a feladatnak, ezért az **4.1 szakaszban** megadjuk azokat az önsúlyterheket, amelyek a gerenda és az oszlop terheinek meghatározásához szükségesek. A számítás során néhány egyszerűsítést alkalmazunk. A szélső szelemenek nem pont a gerenda szélén helyezkednek el, ennek ellenére a statikai számításban úgy vesszük, mintha a gerenda szélén lennének.

A gerenda kis mértékű lejtését a számítás során elhanyagoljuk. A gerendában keletkező normálerőt elhanyagoljuk. Az oszlopot központosan nyomott rúdként méretezzük, a szél hatására keletkező (kis mértékű) nyomatókót szintén elhanyagoljuk.

A csarnok irányába lejtő előtetők egyik megoldandó feladata a megfelelő vízvezetés biztosítása. Jelen feladatban ezzel a kérdéskörrel nem foglalkozunk részletesen (lásd az épületszerkezeti tantárgyakat), ugyanakkor a vázlattevé keresztmetszetében ábrázoljuk a szükséges vápacsatornát.

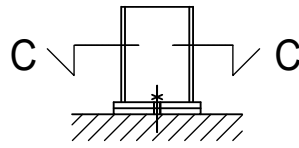

3.1 ábra Falvázoszlop-gerenda csomópont.

3.2 ábra Gerenda-alátámasztó oszlop csomópont.

"III" részlet

C-C metszet

3.3 ábra Oszloptalp.

^p3. Kiindulási adatok

^p3.1. Acélsarnokra vonatkozó adatok

- acélsarnok szerkezeti alapterület	$A_0 = 725 \text{ m}^2$
- acélsarnok szerkezeti szélessége	$b = 20 \text{ m}$
- acélsarnok szerkezeti vállmagassága	$H_v = 5,5 \text{ m}$
- tető hajlásszöge	$\alpha = 3,5^\circ$
- építési terep terepszint feletti magassága	$A = 300 \text{ m}$
- terepkategória	III.

^p3.2. Előtető szerkezeti méretei

- előtető magassága (gerenda tengelyvonala az oszlopnál) (mert $H_v = 5,5 \text{ m}$)	$H_e = 4,25 \text{ m}$
- előtető kinyúlása	$b_e = \frac{b}{4} = \frac{20}{4} = 5 \text{ m}$
- előtető hossza	$L_e = \frac{b}{2} = \frac{20}{2} = 10 \text{ m}$
- keretállások távolsága	$a_e = \frac{b}{4} = \frac{20}{4} = 5 \text{ m}$
- előtető tetőhajlása	$\alpha_e = 3^\circ$

4. Előtetőre ható terhek

4.1. Állandó terhek

A tervezési feladatban állandó tehernek a burkolati rendszer és a tartószerkezeti elemek súlyát tekintjük. Ezek meghatározása az EC1-1-1 szabvány előírásai alapján súlyelemzéssel vagy a gyártók termékismertetői alapján lehetséges.

A tervezési feladatban a tető héjalása Lindab típusú vékonyfalú acél trapézlemezről, míg a trapézlemez megtámasztó szelemenek Lindab típusú vékonyfalú szelvényekből készülnek. A trapézlemez és a szelemenek önsúlyát a Lindab termékismertetőik alapján tudjuk felvenni.

Mivel a trapézlemez és a szelemenek méretezése nem része jelen feladatnak ezért a számítás során alkalmazandó szelvények önsúlyát megadjuk. (Trapézlemez és szelemen méretezésével a Tartószerkezetek IV. tantárgy tervezési feladata részletesen foglalkozik.)

A tervezési feladatban a trapézlemez önsúlyát közelítésképpen vegyük $0,08 \text{ kN/m}^2$ -re, míg a szelemen önsúlyát $0,10 \text{ kN/m}$ -re.

Az előtető gerendája és oszlopa melegen hengerelt HEA szelvényekből készül, aminek a folyómétersúlyát szelvénytáblázatokból tudjuk meghatározni. A HEA melegen hengerelt szelvények szelvénytáblázatát az 1. melléklet tartalmazza.

4.2. Esetleges terhek

4.2.1. Hasznos terhek

A hasznos terhek meghatározásához az előtető tetőfelületét használati osztályba kell sorolni az EC1-1-1 szabvány előírásai alapján. Mivel az előtető a fenntartási munkáktól eltekintve nem járható, ezért a H használati osztályba tartozik. H használati osztály esetén, ha a tető hajlásszöge kisebb, mint 10° , akkor a felületen megoszló hasznos teher karakterisztikus értéke: $q_k = 0,4 \text{ kN/m}^2$. Azt feltételezzük, hogy a hasznos teher és a hóteher egyidejűleg nem hat. Mivel Magyarországon az előírt hóteher értéke mindig meghaladja a H használati osztályba tartozó tetőfelület hasznos terhének értékét, ezért jelen feladatban a tetőfödém hasznos terhet nem kell figyelembe vennünk.

4.2.2. Meteorológiai terhek

Hóteher

A hóteher értékét az EC1-1-3 szabvány alapján kell meghatározni. A hóteher nagysága szerint „szokásos” és „kivételes” körülményeket kell megkülönböztetni. „Szokásos” körülmények esetén az előtetők hóterhének számításánál két esetet, a hófelhalmozódás nélkül valamint a hófelhalmozódást is figyelembe vevőt kell vizsgálni. Ezekben az esetekben a tartós/ideiglenes tervezési helyzethez tartozó teherkombinációt kell alkalmazni. „Kivételes” körülmények esetén az előtetők hóterhének számításánál szintén két esetet, a hófelhalmozódás nélkül valamint a hófelhalmozódást is figyelembe vevőt kell vizsgálni. Ekkor a rendkívüli tervezési helyzethez tartozó teherkombinációt kell alkalmazni.

A tetők hóterhének karakterisztikus értékét a szabvány Nemzeti Melléklete szerint a következőképpen kell felvenni:

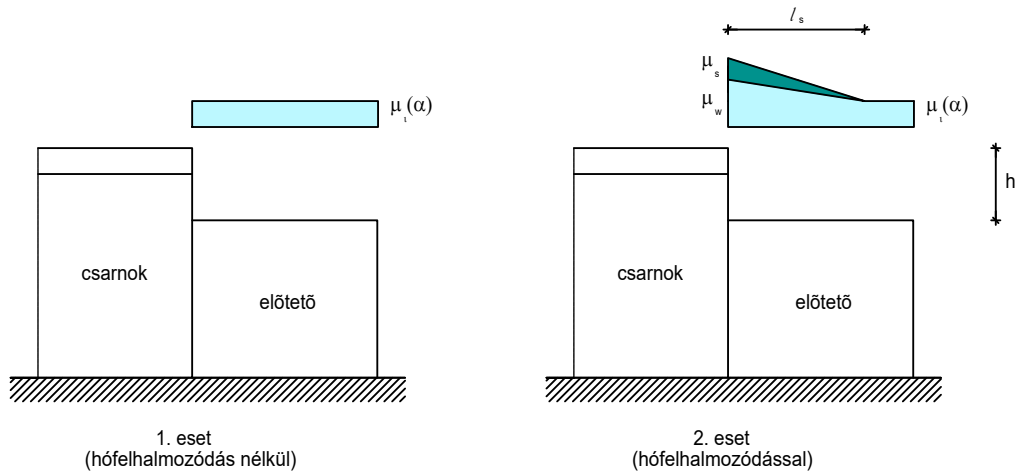
$$s = \mu_1 \cdot C_e \cdot C_t \cdot s_k$$

ahol		
s	a tető hóterhének karakterisztikus értéke	(vízszintes vetületre vonatkozó teherintenzitás)
μ_1	a hóteher alaki tényezője	(értéke elsősorban a tetőhajlástól függ 4.2 ábra)
C_e	a szél hatását figyelembe vevő tényező	(értéke szokásos terep esetén 1,0)
C_t	hőmérsékleti tényező	(értéke előtetőknél 1,0)
s_k	a felszíni hóteher karakterisztikus értéke	Magyarországon:

$A \leq 400 \text{ m}$	$A > 400 \text{ m}$
$s_k = 1,25 \text{ kN/m}^2$	$s_k = 1,25 \text{ kN/m}^2 + \frac{A - 400}{400}$

(A a tengerszint feletti magasság m-ben.)

„Szokásos” és „kivételes” nagyságú hótehernél a magasabb szerkezetekhez csatlakozó tetők (például előtetők) esetén a hóteher alaki tényezőit és teherelrendeződéseit két esetre kell vizsgálni (**4.1 ábra**, [1] 45. oldal, 8.8 táblázat).

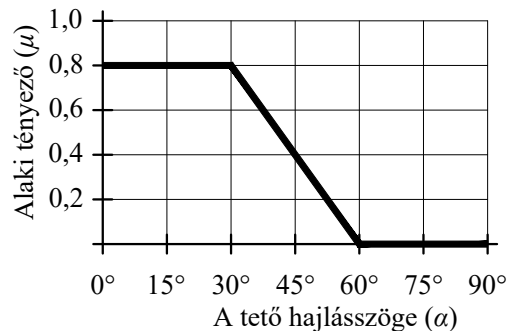

4.1 ábra Hóteher alaki tényezői és teherelrendezése az előtetőre vonatkozóan.

1. eset: nincs hófelhalmozódás

Ebben az esetben 30° -os tetőhajlásig 0,8 az alaki tényező. Ha pedig a tetőhajlás meredekebb 60° -nál, akkor nem kell hóteherrel számolni (amennyiben a hólecsúszás nem akadályozott). A két tetőhajlás között az alaki tényező értékét lineáris interpolációval határozhatjuk meg (4.2 ábra).

A tető hajlásszöge (α)	$0^\circ \leq \alpha \leq 30^\circ$	$30^\circ \leq \alpha \leq 60^\circ$	$60^\circ < \alpha$
Alaki tényező (μ)	0,8	$0,8 \cdot (2 - \alpha/30)$	0

4.2 ábra Hóteher alaki tényezője a tetőhajlás függvényében.

2. eset: hófelhalmozódást is figyelembe veszünk (a hóteher átrendeződése utáni állapot)

A hóteher átrendeződését egyrészt a felső tetőszakaszcsonról lecsúszó hó mennyisége, másrészt a szél átrendező hatása okozhatja. A lecsúszó hó és a szél átrendező hatásából keletkező hófelhalmozódás ℓ_s hosszban oszlik el, a 4.3 ábra szerint.

$$\ell_s = 2h \quad \text{de} \quad 5 \text{ m} \leq \ell_s \leq 15 \text{ m}$$

ahol h az előtető magassága (a csarnoknál) és a csatlakozó csarnok teljes magassága közötti különbség. (A szabvány h értékét arra eszre adja meg, amikor az előtető magasabb szerkezet oldalfalához csatlakozik. Ekkor a szabvány h értékét a magasabb épület vállmagasságának és a hozzá csatlakozó alacsonyabb épület magasságának különbségeként definiálja. A tervezési feladatban az előtető a csarnok oromfalánál helyezkedik el, ezért h értékét a fent leírtak szerint közelítjük.) A felső tetőszakaszcsonról lecsúszó hó mennyiséghez tartozó alaki tényező értéke zérus, amennyiben a csatlakozó csarnok tetőhajlása (az előtető irányában) nem haladja meg a 15° -ot. A tervezési feladatban tervezendő előtető a csarnok oromfalához csatlakozik, ezért a csarnok tetőhajlása az előtető irányában 0° . Ezért a csarnok tetőfelületéről nem kell az előtető irányába lecsúszó hó mennyiséggel számolni ($\mu_s = 0$). A szél átrendező hatásához tartozó alaki tényező a legnagyobb hófelhalmozódás helyén:

$$\mu_w = \min \left\{ 4; \frac{b_1 + b_2}{2 \cdot h}; \frac{\gamma_{\text{set}} \cdot h}{s_k} \right\} \quad \text{de} \quad \mu_w \geq 0,8$$

- ahol
- b_1 az acélcsernok hossza (közelítőleg az acélcsernok tervezett területe (A_0) osztva az acélcsernok szerkezet szélességével (b), 5 m-re kerekítve)
- b_2 az előtető kinyúlása (b_e)
- h az előtető felső síkja és a csatlakozó csarnok magassága közötti különbség
- γ_{set} a megüledett hó térfogatsúlya ($\gamma_{set} = 2 \text{ kN/m}^3$)
- „Kivételes” nagyságú hóteher esetén a felszíni hóteher értékét az alábbi módon kell számolni:
Ekkor is vizsgálni kell mind a hófelhalmozódás nélküli mind a hófelhalmozódást is figyelembe vevő esetet.

$$s_{Ad} = C_{es\ell} \cdot s_k$$

- ahol
- s_{Ad} a kivételes felszíni hóteher tervezési értéke
- $C_{es\ell}$ a kivételes felszíni hóteher tényezője

Szélteher

A szélterhek meghatározásával az EC1-1-4 szabvány foglalkozik. Az előtető egységnyi felületére ható felületi szélnyomást a terep feletti z magasságban értelmezett torlónyomás és az alaki tényező szorzataként kell meghatározni.

$$w = q_p(z) \cdot c$$

A torlónyomás értékének egyszerűsített meghatározásához Magyarországon két adatra van szükségünk. Az egyik a terepkategória, aminek a meghatározása az épület körüli 1,0 km sugarú körben lévő tereptagoltság alapján történik. Ötféle terepkategóriát különböztetünk meg:

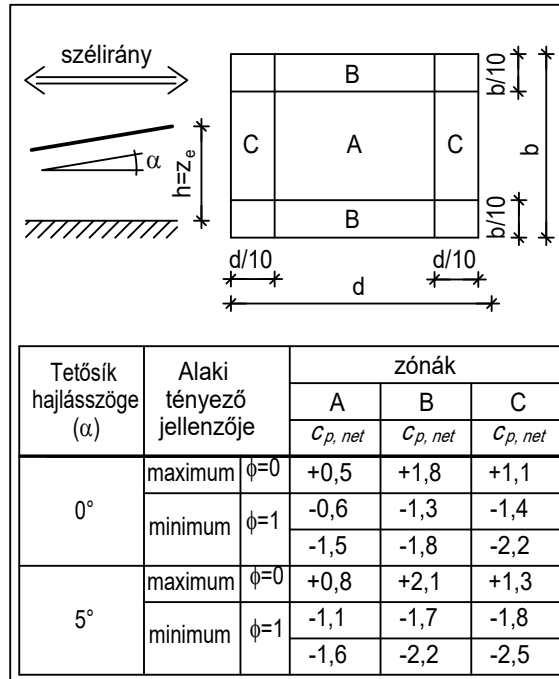
- 0 Nyílt tenger
- I. Nyílt terep
- II. Mezőgazdasági terület
- III. Alacsony beépítés
- IV. Intenzív beépítés

Az adott tervezési feladatra vonatkozó terepkategória a kiindulási adatok között található meg. A másik szükséges adat a tervezett szerkezet terepszint feletti magassága (esetünkben az előtető magassága). A két adat ismeretében a torlónyomás Magyarországon hatályos értékeit a **4.3 ábra** tartalmazza. (A torlónyomás értékének részletes számításával a Tartószerkezetek IV. tantárgy tervezési feladata részletesen foglalkozik).

Terepszint feletti magasság	Terepkategória			
	I.	II.	III.	IV.
z [m]	$q_p(z)$ [kN/m ²]			
1	0,536	0,495	0,446	0,409
2	0,654	0,495	0,446	0,409
3	0,727	0,571	0,446	0,409
4	0,781	0,627	0,446	0,409
5	0,824	0,672	0,446	0,409
6	0,860	0,709	0,484	0,409
7	0,891	0,742	0,516	0,409
8	0,918	0,770	0,545	0,409
9	0,942	0,796	0,571	0,409
10	0,964	0,819	0,595	0,409

4.3 ábra A szél torlónyomásának értékei Magyarországon. (A táblázatban csak a tervezési feladat szempontjából releváns értékeket tüntettük fel.)

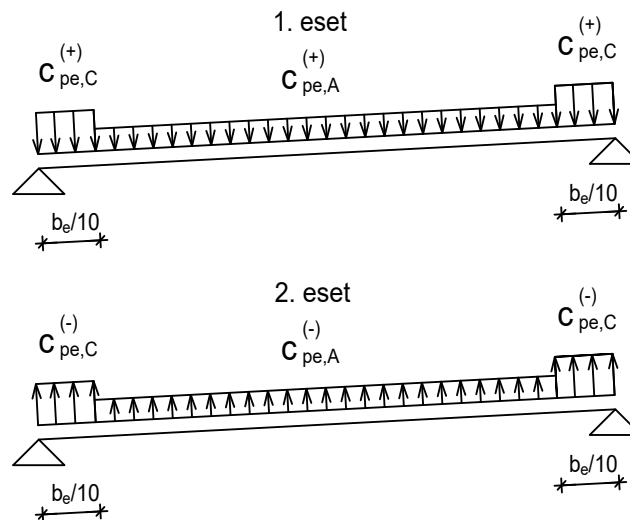
A tervezési feladatban tervezendő előtető alaki tényezőinek meghatározásához az oldalain nyitott ferdesíkú tetőre vonatkozó ábrát használhatjuk (4.4 ábra). Ebben az esetben a tető felületét három fajta zónára osztjuk fel (A, B, C). A tetőfelületre mindhárom zónában szélnyomás és szélszívás is előfordulhat (4.4 ábra). A tető alatti terület eltorlaszoló hatással van a szél áramlási viszonyaira, amit a φ gátolási tényező segítségével lehet figyelembe venni. A tervezési feladatban az előtető egy acélcsernok oromfalához csatlakozik, ami gátolja a szél szabad áramlását. Ezért φ gátolási tényező értékét 1-nek vesszük és az ehhez tartozó alaki tényezőket alkalmazzuk.

4.4 ábra Oldalain nyitott, ferde síkú tető alaki tényezői. (A táblázatban csak a tervezési feladat szempontjából releváns értékeket tüntettük fel.)

Az előtető hajlásszöge egységesen 3°, ezért az alkalmazandó alaki tényezőket a 0° és az 5°-hoz tartozó alaki tényezők közötti lineáris interpolációval tudjuk meghatározni. Mivel a héjazat és a szelemenek méretezése nem része a feladatnak, ezért azt kell megvizsgálni, hogy a gerenda szempontjából melyik zónák a mértékadóak. A három keretállás egyforma keresztmetszettel készül. A feladat keretében a középső gerendát méretezzük, mert kétszer akkora terhelési sávra kapja a terheket, mint a szélső keretállások. A középső gerenda szélterhét az A és a C zónára vonatkozó alaki tényezőkkel kell számítani (4.4 és 4.5 ábrák szerint).

A tervezési feladatban a hosszirányú szél hatásával nem foglalkozunk. Szintén nem számolunk a szélsúrlódás hatásával.

4.5 ábra A gerendák szempontjából mértékadó alaki tényezők.

A tervezési feladatnál a gerenda és az oszlop terheinek meghatározásakor úgy egyszerűsítünk, hogy a gerenda mentén végig a A zónát vesszük számításba.

4.2.3. Egyéb terhek

A tartószerkezet számításakor egyéb terheket és hatásokat is számításba kellene venni. Ezek a szeizmikus hatás (földrengésteher) valamint a tűzhatás. A féléves feladatban ezekkel a terhekkkel nem számolunk

^p4. Terhek

^p4.1. Önsúlyterhek

- Trapézlemez	(LINDAB típusú, becsült):	$g_t = 0,08 \text{ kN/m}^2$
- Szelemen	(LINDAB típusú, becsült):	$g_{sz} = 0,1 \text{ kN/m}$
- Gerenda	(HEA200, becsült):	$g_f = 0,423 \text{ kN/m}$
- Oszlop	(HEA200, becsült):	$g_o = 0,423 \text{ kN/m}$

^p4.2. Hóteher

^p4.2.1. A felszíni hóteher

$$\text{ha } A \leq 400 \text{ m} \quad s_k = 1,25$$

$$\text{ha } A > 400 \text{ m} \quad s_k = 1,25 + \frac{A - 400}{400}$$

$$\text{A felszíni hóteher karakterisztikus értéke:} \quad s_k = 1,25 \text{ kN/m} \quad (\text{mivel } A = 300 \text{ m})$$

$$\text{A kivételes felszíni hóteher tervezési értéke:} \quad s_{Ad} = C_{es\ell} \cdot s_k = 2,0 \cdot 1,25 = 2,5 \text{ kN/m}^2 \quad (C_{es\ell} = 2,0)$$

^p4.2.2. Tényezők tető hóterhének számításához

A szél hatását figyelembe vevő tényező (szokásos terep):

$$C_e = 1$$

Hőmérsékleti tényező:

$$C_t = 1$$

Alaki tényező:

Felhalmozódás nélküli eset:

$$\mu_1 = 0,8 \quad \alpha_e = 3^\circ \leq 30^\circ$$

Felhalmozódást is tartalmazó eset:

A hófelhalmozódás eloszlási hossza:

$$\ell_s = 2 \cdot h = 2 \cdot 1,86 = 3,72325 \text{ m} < 5 \text{ m} \rightarrow \ell_s = 5 \text{ m}$$

ahol

$$h = H_v + \frac{b}{2} \cdot \tan \alpha - H_e = 5,5 + \frac{20}{2} \cdot \tan 3,5 - 4,25 = 1,86 \text{ m}$$

A csarnok tető felületéről nem kell az előtető irányába lecsúszó hómennyiséggel számolni

$$\mu_s = 0$$

A szél átrendező hatásához tartozó alaki tényező a legnagyobb hófelhalmozódás helyén (tartós tervezési állapotban):

$$\mu_w = \min \left\{ 4; \frac{b_1 + b_2}{2 \cdot h}; \frac{\gamma_{\text{set}} \cdot h}{s_k} \right\} = \min \left\{ 4; \frac{35 + 5}{2 \cdot 1,86}; \frac{2 \cdot 1,86}{1,25} \right\} = \min \{4; 10,7433; 2,9786\} = 2,98$$

A szél átrendező hatásához tartozó alaki tényező a legnagyobb hófelhalmozódás helyén (rendkívüli tervezési állapotban):

$$\mu_w = \min \left\{ 4; \frac{b_1 + b_2}{2 \cdot h}; \frac{\gamma_{\text{set}} \cdot h}{C_{\text{es\ell}} \cdot s_k} \right\} = \min \left\{ 4; \frac{35 + 5}{2 \cdot 1,86}; \frac{2 \cdot 1,86}{2,0 \cdot 1,25} \right\} = \min \{4; 10,7433; 1,4893\} = 1,49$$

^p4.2.3. Tető hóterhe

Tartós tervezési állapotban

Hófelhalmozódás nélkül:

$$s_1 = \mu_1 \cdot C_e \cdot C_t \cdot s_k = 0,8 \cdot 1 \cdot 1 \cdot 1,25 = 1 \text{ kN/m}^2$$

Hófelhalmozódással:

$$s_2 = (\mu_s + \mu_w) \cdot C_e \cdot C_t \cdot s_k = (0 + 2,98) \cdot 1 \cdot 1 \cdot 1,25 = 3,72 \text{ kN/m}^2$$

$$s_3 = \mu_1 \cdot C_e \cdot C_t \cdot s_k = 0,8 \cdot 1 \cdot 1 \cdot 1,25 = 1 \text{ kN/m}^2$$

Rendkívüli felszíni hóteher esetén

Hófelhalmozódás nélkül:

$$s_1 = \mu_1 \cdot C_e \cdot C_t \cdot s_{\text{Ad}} = 0,8 \cdot 1 \cdot 1 \cdot 2,5 = 2 \text{ kN/m}^2$$

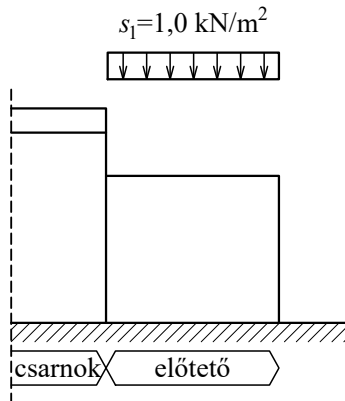
Hófelhalmozódással:

$$s_2 = (\mu_s + \mu_w) \cdot C_e \cdot C_t \cdot s_{\text{Ad}} = (0 + 1,49) \cdot 1 \cdot 1 \cdot 2,5 = 3,72 \text{ kN/m}^2$$

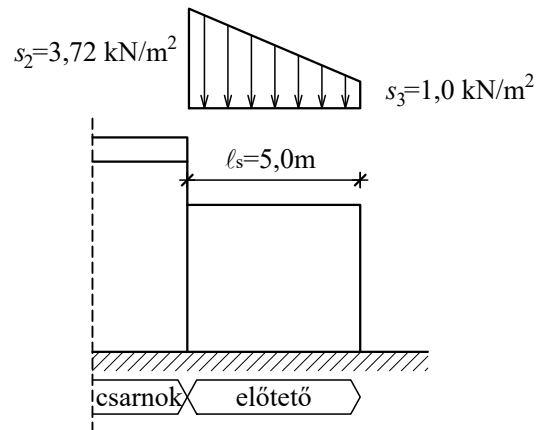
$$s_3 = \mu_1 \cdot C_e \cdot C_t \cdot s_{\text{Ad}} = 0,8 \cdot 1 \cdot 1 \cdot 2,5 = 2 \text{ kN/m}^2$$

tartós tervezési helyzet

hófelhalmozódás nélkül:

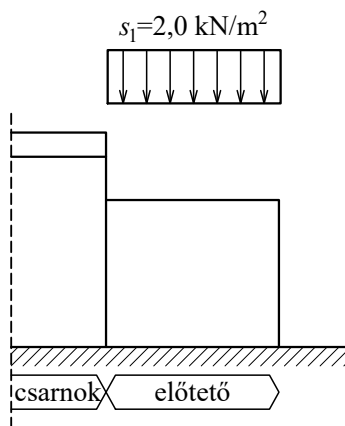

hófelhalmozódással:

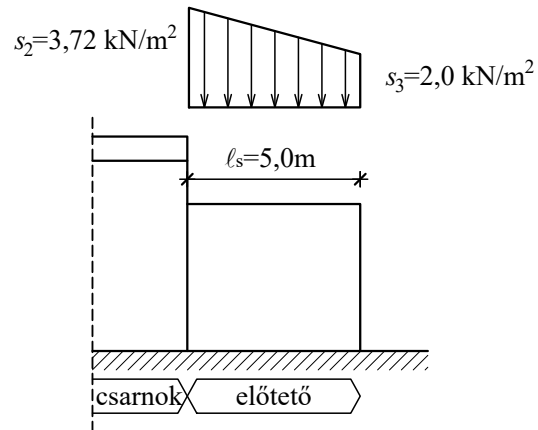

rendkívüli tervezési helyzet

hófelhalmozódás nélkül:

hófelhalmozódással:

4.1 ábra A szerkezetre ható hóteher.

4.3. Szélteher

4.3.1. Torlónyomás meghatározása

Terepkategória: III. (alacsony beépítés).

Terepszint feletti magasság (0,4 m-nek vesszük közelítőleg a gerenda tengelyvonala és a trapézlemez felső síkja közötti távolságot.):

$$z = H_e + b_e \cdot \tan \alpha_e + 0,4 = 4,25 + 5 \cdot \tan 3 + 0,4 = 4,91 \text{ m}$$

A **4.2 ábra** alapján a torlónyomás értéke (z értékének felfelé egész m-re való kerekítése a biztonság javára történik.):

$$q_p = 0,446 \text{ kN/m}^2$$

4.3.2. Alaki tényezők meghatározása

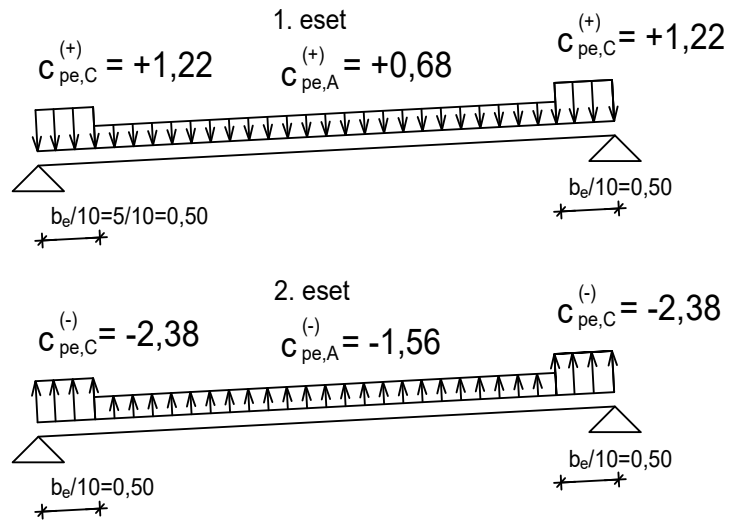
A tető hajlásszöge: 3°

A gerenda feletti tetőrészek A és C jelű zónák.

Az alaki tényezők a **4.3 ábra** alapján lineáris interpolációval:

Lefelé mutató: $c_{pe,A}^{(+)} = +0,68$ $c_{pe,C}^{(+)} = +1,22$

Felfelé mutató: $c_{pe,A}^{(-)} = -1,56$ $c_{pe,C}^{(-)} = -2,38$

4.2 ábra A gerenda feletti tetőrész alaki tényezői.

4.3.3. Szélnyomás meghatározása

(A hosszirányú szél hatásával ebben a feladatban nem foglalkozunk. Ezen kívül a szélsúrlódás hatását is elhanyagoljuk.)

1. eset:

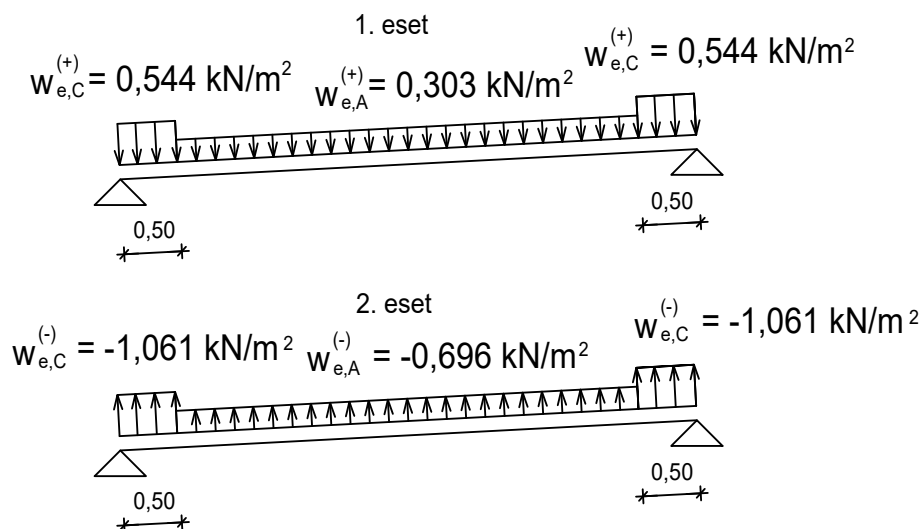
$$w_{e,A}^{(+)} = q_p \cdot c_{pe,A}^{(+)} = 0,446 \cdot 0,68 = 0,303 \text{ kN/m}^2$$

$$w_{e,C}^{(+)} = q_p \cdot c_{pe,C}^{(+)} = 0,446 \cdot 1,22 = 0,544 \text{ kN/m}^2$$

2. eset:

$$w_{e,A}^{(-)} = q_p \cdot c_{pe,A}^{(-)} = 0,446 \cdot -1,56 = -0,696 \text{ kN/m}^2$$

$$w_{e,C}^{(-)} = q_p \cdot c_{pe,C}^{(-)} = 0,446 \cdot -2,38 = -1,061 \text{ kN/m}^2$$

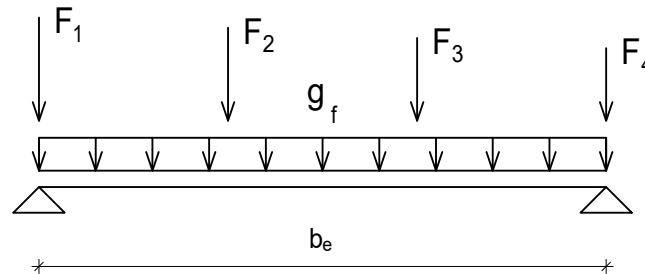

4.3 ábra A gerenda feletti tetőrész szélterhe.

5. A gerenda tervezése

5.1. A gerenda geometriája, megtámasztási és terhelési viszonyai

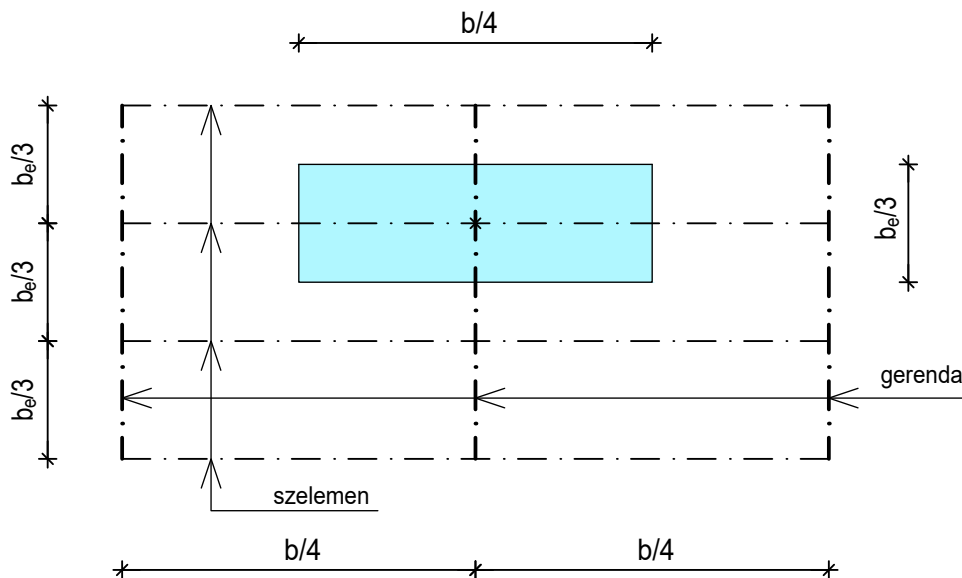
A feladatban a közbelső keret gerendáját méretezzük. A gerendát kéttámaszú tartóként modellezzük, ahol mindkét támasz csuklós kialakítású. A gerenda kis mértékű lejtését elhanyagoljuk. A meteorológiai terhek és a héjazat valamint a szelemenek önsúlyterhei négy ponton (a szelemenek feltámaszkodási pontjaiban) koncentrált terhekként hatnak a gerendára. A gerenda önsúlyterhe egyenletesen megoszló teherként hat (**5.1 ábra**).

5.1 ábra Gerenda geometriája, megtámasztási és terhelési viszonyai.

5.2. A gerendára ható terhek

A gerendára ható terhek (a gerenda önsúlyán kívül) koncentrált teherként hatnak a gerendára. A terhek nagyságának kiszámításához első lépésként a terhelési terület nagyságát kell meghatározni. A **5.2 ábrán** látható, hogy a mértékadó gerenda egyik belső szelemenjén keresztül mekkora terhelési területről adódnak át a terhek. A szélső szelemeneken keresztül átadódó terhek esetén a terhelési terület fele akkora, mint a belső szelemeneken keresztül átadódó terheknél.

5.2 ábra Terhelési felület.

A terhelési felület (belső szelemenek keresztül átadódó terhek számításához):

$$T = \frac{b}{4} \cdot \frac{b_e}{3}$$

A gerenda számításánál az alábbi terheket kell figyelembe venni:

Önsúlyterhek:

A trapézlemez (g_t) valamint a szelemenek (g_{sz}) önsúlyterhét koncentrált erőként kell a szelemenek és a gerenda

metszéspontjában működtetni, míg a gerenda önsúlyát egyenletesen megoszló teherként kell figyelembe venni.

Hóteher:

Két esetet kell figyelembe venni. A hófelhalmozódást is számításba vevő esetet tartós tervezési állapotra, míg a kivételes felszíni hóteher esetét rendkívüli tervezési állapotra kell megvizsgálni. A hóteher koncentrált teherként hat a gerendára.

Szélteher:

Széltehernél a gerenda teherbírása szempontjából a szélnyomás esete lesz a mértékadó (az erők iránya lefelé mutat). A szélteher szintén koncentrált teherként hat a gerendára.

5.3. Mértékadó teherkombinációk

Két teherkombinát kell vizsgálni. Tartós és ideiglenes tervezési helyzethez az alábbi teherkombinációt kell alkalmazni:

$$\sum_{j \geq 1} \gamma_{G,j} \cdot G_{k,j} + \gamma_{Q,1} \cdot Q_{k,1} + \sum_{i \neq 1} \gamma_{Q,i} \cdot \psi_{0,i} \cdot Q_{k,i}$$

ahol

” + ” és $\sum$ a hatások egyidejű figyelembevételére utaló jelek (nem feltétlenül jelentenek algebrai összegzést)

$\gamma_{G,j}$ az állandó terhek parciális tényezője (értéke általában 1,35)

$\gamma_{Q,1}$ az esetleges teher parciális tényezője (értéke hóteher és szélteher esetén 1,50)

$\psi_{0,i}$ a kombinációs tényező (értéke hóteher esetén 0,5 míg szélteher esetén 0,6).

A kiemelt esetleges teher ($\gamma_{Q,1}$) esetünkben a hóteher, mert nagysága jelentős mértékben meghaladja a másik esetleges teher (szélteher) mértékét.

A gerendára ható hatások közül rendkívüli tehernek a kivételes felszíni hóteher számít. Rendkívüli tervezési helyzetben a rendkívüli tervezési helyzethez tartozó teherkombinációt kell alkalmazni:

$$\sum_j G_{k,j} + A_d + \sum_i \psi_{2,i} \cdot Q_{k,i}$$

ahol

A_d a rendkívüli hóteher

$\psi_{2,i}$ a szélteher kvázi állandó teherszint-szorzója

Használhatósági határállapotot (alakváltozást) jelen feladatban nem vizsgálunk. (Alakváltozások vizsgálatával a Tartószerkezetek IV. és a Szerkezetépítés II. tantárgyak tervezési feladatában foglalkozunk részletesebben).

5.4. Mértékadó igénybevételek

A két teherkombináció alapján kell elkészíteni a gerenda nyomatéki- és nyíróerő ábráját, majd meghatározni a mértékadó (vizsgálandó) keresztmetszeteket. A maximális nyomaték a gerenda középső szakaszánál adódik, míg a maximális nyíróerő a gerenda csarnok felöli szélén. Nyomaték és nyíróerő interakciójára vizsgálandó az a keresztmetszet is, ahol a csarnok felöli második szelemen a gerendát terheli.

5.5. A keresztmetszeti jellemzők

A kiindulási HEA szelvény a számítás elvégzéséhez szükséges keresztmetszeti jellemzőit szelvénytáblázatból kell kiírni ([3] 30.-39. oldal).

5.6. A szelvény osztályba sorolása

Első lépésként az ellenőrizendő HEA szelvény osztályba sorolását kell elvégezni. Melegen hengerelt európai szelvények esetén a szelvénytáblázatok jellemzően tartalmazzák a szelvények keresztmetszeti osztályát (különböző anyagminőségek esetén tiszta hajlításra és tiszta nyomásra egyaránt). Hajlított-nyírt gerenda vizsgálatánál a keresztmetszet osztályba sorolását tiszta hajlításra kell elvégezni. A szelvény keresztmetszeti osztályától függően

képlékeny (1. vagy 2. keresztmetszeti osztály esetén) vagy rugalmas alapon (3. és 4. keresztmetszeti osztály esetén) méretezünk.

5.7. Ellenőrzés tiszta hajlításra

Tiszta hajlításnál 1. vagy 2. keresztmetszeti osztály esetén a nyomatéki ellenállást képlékeny alapon kell meghatározni (ekkor a képlékeny keresztmetszeti modulust ($W_{pl,y}$) kell alkalmazni).

$$M_{c,Rd} = M_{pl,Rd} = \frac{W_{pl,y} \cdot f_y}{\gamma_{M,0}}$$

3. keresztmetszeti osztály esetén a nyomatéki ellenállás meghatározása rugalmas alapon történik (ekkor a rugalmas keresztmetszeti modulust ($W_{el,y}$) kell alkalmazni).

$$M_{c,Rd} = M_{el,Rd} = \frac{W_{el,y} \cdot f_y}{\gamma_{M,0}}$$

4. keresztmetszeti osztályú HEA szelvény csak nagyon magas folyáshatárú acélfajta esetén fordulhat elő. Mivel a feladat során S235-ös és S355-ös minőségű acélt alkalmazunk, ezért az alkalmazott szelvényünk nem lehet 4. keresztmetszeti osztályú.

A keresztmetszet megfelel tiszta hajlításra, amennyiben a hajlított keresztmetszet ellenállása nagyobb mint a hajlítónyomaték tervezési értéke a vizsgált keresztmetszetben.

$$\frac{M_{y,Ed}}{M_{c,Rd}} \leq 1,0$$

5.8. Ellenőrzés tiszta nyírásra

Tiszta nyírás esetén 1. 2. és 3. keresztmetszeti osztályú HEA szelvény ellenállásának a meghatározása az alábbi képlet alapján történhet.

$$V_{c,Rd} = \frac{A_v \cdot f_y}{\sqrt{3} \cdot \gamma_{M,0}}$$

ahol

$A_v = h_w \cdot t_w$ a nyírt keresztmetszeti terület, ami közelítőleg a gerinc területével egyezik meg (itt $h_w = h - 2t_f$ az övlemezek belső élei közötti távolság és t_w a gerinclemez vastagsága)

A keresztmetszet megfelel tiszta nyírásra, amennyiben a nyírt keresztmetszet ellenállása nagyobb, mint a nyíróerő tervezési értéke a vizsgált keresztmetszetben.

$$\frac{V_{Ed}}{V_{c,Rd}} \leq 1,0$$

5.9. Nyírás és hajlítás interakciójának vizsgálata

A hajlítás és nyírás interakciójának a vizsgálatát csak abban az esetben kell elvégezni, ha a nyíróerő tervezési értéke meghaladja a nyírás ellenállás felét.

$$V_{Ed} \geq 0,5V_{c,Rd}$$

1. vagy 2. keresztmetszeti osztályú szelvény esetén képlékeny számítást alkalmazunk oly módon, hogy a kölcsönhatást a nyomatéki ellenállás csökkentésével vesszük figyelembe. Kétszeresen szimmetrikus, nagytengety körül hajlított I szelvények esetén (ilyenek például a HEA szelvények) a nyíróerő hatására a nyomatéki teherbírás az alábbi értékre csökken:

$$M_{y,v,Rd} = \left(W_{pl,y} - \frac{\rho \cdot A_v^2}{4 \cdot t_w} \right) \cdot \frac{f_y}{\gamma_{M,0}} \quad \text{de} \quad M_{y,v,Rd} \leq M_{c,Rd}$$

ahol $\rho = \left(\frac{2 \cdot V_{Ed}}{V_{pl,Rd}} - 1 \right)^2$

3. keresztmetszeti osztályú szelvény esetén rugalmas számítást kell végeznünk, ahol a hajlítás és a nyírás kölcsönhatását az alábbi formulával vehetjük tekintetbe.

$$\left(\frac{\sigma_{Ed}}{f_y/\gamma_{M,0}}\right)^2 + 3 \cdot \left(\frac{\tau_{Ed}}{f_y/\gamma_{M,0}}\right)^2 \leq 1,0$$

ahol

$$\sigma_{Ed} = \frac{M_{y,Ed}}{I_y} \cdot \frac{h_w}{2} \quad (\text{a hosszirányú normálfeszültség tervezési értéke a gerinc és az öv csatlakozásánál})$$

$$\tau_{Ed} = \frac{V_{Ed} \cdot S_{y,f}}{I_y \cdot t_w} \quad (\text{a nyírófeszültség tervezési értéke a gerinc és az öv csatlakozásánál})$$

itt $S_{y,f}$ az elcsúszni akaró rész (az öv) statikai nyomatéka a keresztmetszet súlyponti tengelyére)

5.10. Kifordulásvizsgálat

A gerenda kifordulás-vizsgálatát általános módszerrel végezzük el.

A gerenda kifordulás szempontjából megfelel, ha a hajlított gerenda kifordulási nyomatéki ellenállása nagyobb, mint a hajlítónyomaték tervezési értéke.

$$\frac{M_{y,Ed}}{M_{b,Rd}} \leq 1,0$$

A hajlított gerenda kifordulási nyomatéki ellenállása:

$$M_{b,Rd} = \chi_{LT} \cdot W_y \cdot \frac{f_y}{\gamma_{M,1}}$$

ahol

W_y az erős tengelyre vonatkozó keresztmetszeti modulus (ami 1. és 2. keresztmetszeti osztály esetén a pasztikus keresztmetszeti modulus, 3. keresztmetszeti osztály esetén az elasztikus keresztmetszeti modulus, míg, 4. keresztmetszeti osztály esetén az effektív keresztmetszeti modulus)

χ_{LT} kifordulási csökkentő tényező

A kifordulási csökkentő tényező értéke a gerenda viszonyított kifordulási karcsúságától ($\bar{\lambda}_{LT}$) valamint a kifordulási görbétől függ. A kifordulási csökkentő tényezőt a [2] 48. oldal 5.8. táblázat alapján lineáris interpolációval lehet meghatározni. A kifordulási görbe veszi figyelembe az imperfekciókat és értéke a szelvény alakjától, a gyártástechnológiától és a szelvény magasság-szélesség arányától függ. HEA típusú szelvények esetén az „a” kifordulási görbét kell alkalmazni, mert a szelvény megleghengerléssel készült és a keresztmetszeti arány (h/b_f) kisebb mint 2 ([2] 53. oldal, 5.11. táblázat).

A viszonyított kifordulási karcsúság:

$$\bar{\lambda}_{LT} = \sqrt{\frac{W_y \cdot f_y}{M_{cr}}}$$

A képletben a hajlított gerenda rugalmas kifordulási kritikus nyomatéka. M_{cr} értéke függ a teljes keresztmetszeti jellemzőktől, a nyomatékeloszlástól, a megtámasztási viszonyoktól és a tényleges terheléstől. M_{cr} számítására az EC nem ad közvetlenül alkalmazható összefüggést. A tervezési feladatnál a Magyarországon legelterjedtebb közelítő formula alkalmazását ajánljuk. Ez a formula a gerenda végein oldalirányban megtámasztott, minimum egyszeresen szimmetrikus, a szimmetriáskjában hajlított állandó keresztmetszetű gerendák esetén alkalmazható.

$$M_{cr} = C_1 \cdot \frac{\pi^2 \cdot E \cdot I_z}{(k \cdot \ell)^2} \cdot \left[\sqrt{\left(\frac{k}{k_w}\right)^2 \cdot \frac{I_w}{I_z} + \frac{(k \cdot \ell)^2 \cdot G \cdot I_T}{\pi^2 \cdot E \cdot I_z} + (C_2 \cdot z_g - C_3 \cdot z_j)^2} - (C_2 \cdot z_g - C_3 \cdot z_j) \right]$$

ahol

ℓ	két szomszédos oldalirányú megtámasztás tengelytávolsága (a gerenda oldalirányban csak a két szélén (a tetőszélrács csomópontjaiban) van megtámasztva)
k	a vizsgált tartószakasz végkeresztmetszeteinek elfordulás elleni megfogását jellemző szám (a kifordulás síkjára merőleges z tengely körül) (a féléves feladatban a gerenda mindkét végét szabad rúdvégnek tekintjük, ezért $k = 1,0$)
k_w	a vizsgált tartószakasz végkeresztmetszeteinek vetemedés (öblösödés) elleni megfogását jellemző szám (a féléves feladatban a gerenda mindkét végét szabad rúdvégnek tekintjük (a keresztmetszeti pontok síkból való kilépése nem gátolt), ezért $k_w = 1,0$)
z_g	közvetlenül terhelt gerendák esetén a teher támadáspontja és a keresztmetszet csavarási középpontja közötti függőleges távolság (esetünkben a teher a HEA szelvény felső övének hat, ezért ez a távolság aszelvény magasságának a fele)
z_j	kétszeresen szimmetrikus szelvény esetén (mint az alkalmazott HEA szelvény) értéke zérus
E	rugalmassági modulus ($E = 210000 \text{ N/mm}^2$)
G	nyírási rugalmassági modulus ($G = 80770 \text{ N/mm}^2$)
C_1, C_2, C_3	a vizsgált szakaszon a nyomatóki ábra alakjától valamint k értékétől függő tényezők ([2] 55. oldal, 5.14. táblázat).
I_z	a gyenge tengely körüli inercianyomaték
I_T	csavarási inercianyomaték (értéke melegen hengerelt szelvények esetén a szelvénytáblázatokból kiolvasható)
I_w	torzulási (öblösödési) modulus (értéke melegen hengerelt szelvények esetén a szelvénytáblázatokból kiolvasható)

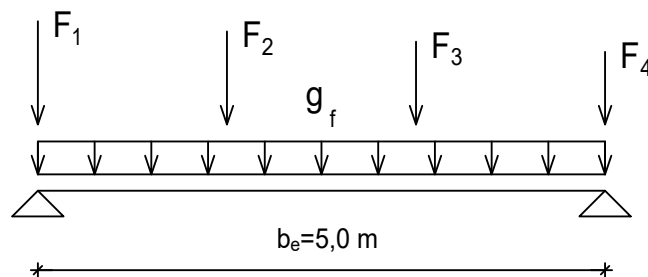
5.11. Egyéb vizsgálatok

Néha az előzőekben elvégzett vizsgálatokon túl egyéb vizsgálatokra is szükség lehet. Ilyen a gerinclemez horpadásvizsgálata vagy a gerinclemez közvetlen teher alatti beroppanásának vizsgálata. Ezek a vizsgálatok nem részei a féléves feladatnak

^p5. A gerenda ellenőrzése

^p5.1. A gerenda geometriája, megtámasztási és terhelési viszonyai

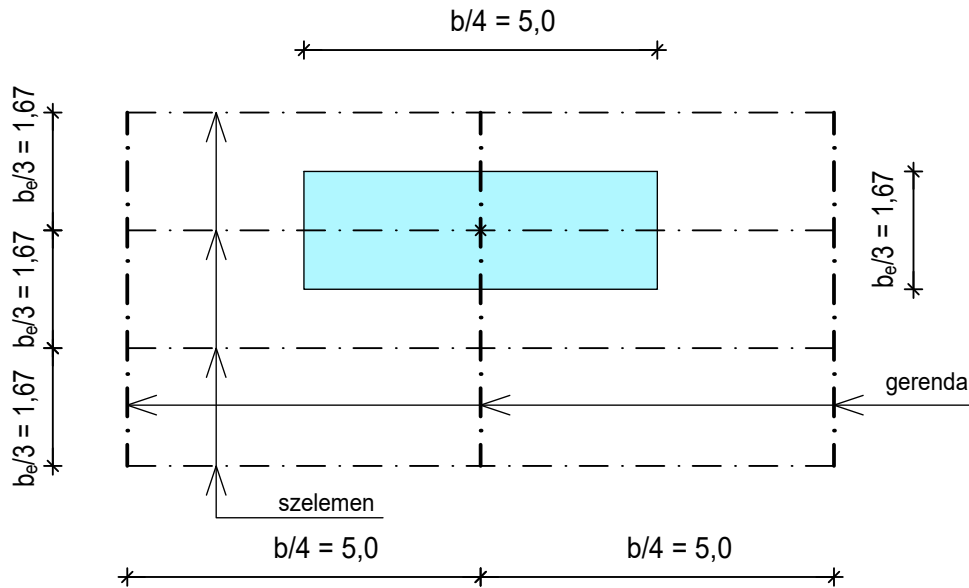
A gerendára a saját önsúlyán kívül a szelemenek közvetítésével ható terhek működnek (A gerenda 3° -os lejtését az egyszerűsítés miatt nem vesszük figyelembe.) (^p5.1 ábra).

^p5.1 ábra A gerendára ható terhek.

^p5.2. A gerendára ható terhek

A szelemenek által a gerendára átadódó koncentrált erők jó közelítéssel az ^p5.2 ábrán bejelölt felületen ható terhek eredője. Ezt a felületet terhelési felületnek is nevezik.

^p5.2 ábra A terhelési felület.

$$\text{A terhelési felület: } T = \frac{b}{4} \cdot \frac{b_e}{3} = \frac{20}{4} \cdot \frac{5}{3} = 8,33 \text{ m}^2$$

^p5.2.1 A gerendára ható önsúlyterhek

Trapézlemez:

$$F_2 \text{ és } F_3 \text{ erők számításához: } G_{t,2} = G_{t,3} = g_t \cdot T = 0,08 \cdot 8,33 = 0,667 \text{ kN}$$

$$F_1 \text{ és } F_4 \text{ erők számításához: } G_{t,1} = G_{t,4} = g_t \cdot \frac{T}{2} = 0,08 \cdot \frac{8,33}{2} = 0,333 \text{ kN}$$

Szelemen:

$$F_1, F_2, F_3, \text{ és } F_4 \text{ erők számításához: } G_{sz,1} = G_{sz,2} = G_{sz,3} = G_{sz,4} = g_{sz} \cdot \frac{b}{4} = 0,1 \cdot \frac{20}{4} = 0,5 \text{ kN}$$

Gerenda:

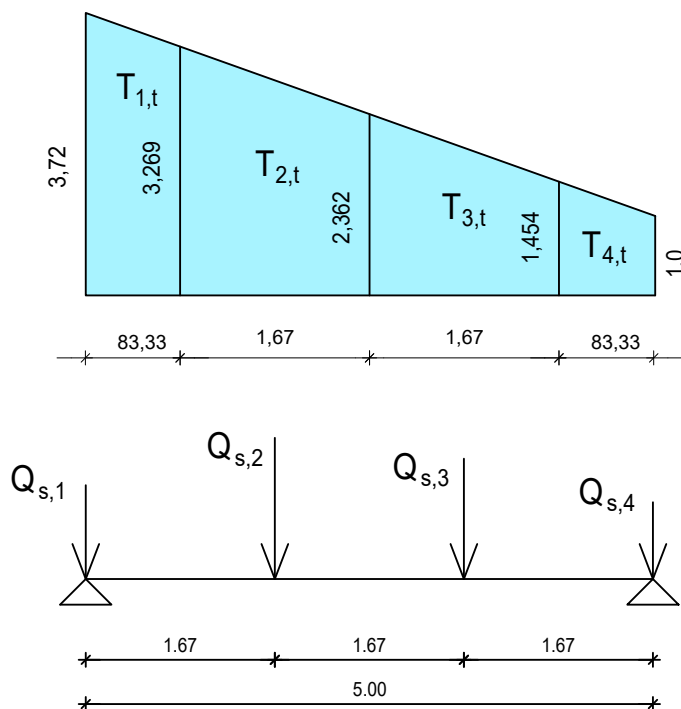
$$\text{megoszló teher: } g_{f,a} = 0,423 \text{ kN/m}$$

^p5.2.2 A gerendára ható hóteher

Tartós és rendkívüli tervezési állapotban egyaránt a hófelhalmozódást is tartalmazó tehereset a mértékadó. Az ezekből adódó terheket a terhelési felületek figyelembe vételével koncentrált terhekké alakítjuk.

Tartós tervezési állapot

A gerenda hóterhét a **5.3 ábra** mutatja (a hófelhalmozódást is tartalmazó esetben).

5.3 ábra Tartós tervezési állapot, hófelhalmozódást is tartalmazó eset.

$$T_{1,t} = \frac{3,723 + 3,269}{2} \cdot 0,833 = 2,914 \text{ kN/m}$$

$$T_{2,t} = \frac{3,269 + 2,362}{2} \cdot 1,667 = 4,693 \text{ kN/m}$$

$$T_{3,t} = \frac{2,362 + 1,454}{2} \cdot 1,667 = 3,18 \text{ kN/m}$$

$$T_{4,t} = \frac{1,454 + 1}{2} \cdot 0,833 = 1,022 \text{ kN/m}$$

F_1 erő számításához:

$$Q_{s,1} = T_{1,t} \cdot a_e = 2,914 \cdot 5 = 14,568 \text{ kN}$$

F_2 erő számításához:

$$Q_{s,2} = T_{2,t} \cdot a_e = 4,693 \cdot 5 = 23,463 \text{ kN}$$

F_3 erő számításához:

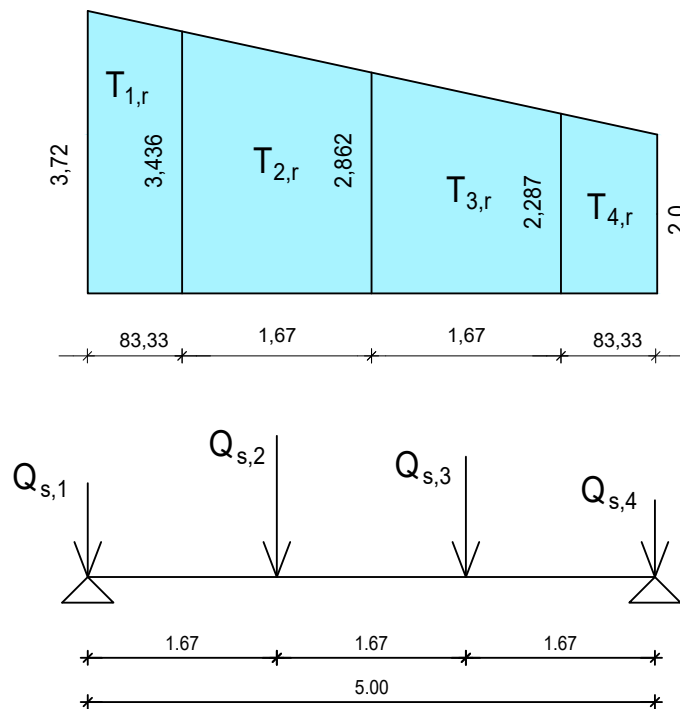
$$Q_{s,3} = T_{3,t} \cdot a_e = 3,18 \cdot 5 = 15,898 \text{ kN}$$

F_4 erő számításához:

$$Q_{s,4} = T_{4,t} \cdot a_e = 1,022 \cdot 5 = 5,112 \text{ kN}$$

Rendkívüli tervezési állapot

A gerenda hóterhét a **5.4 ábra** mutatja (a hófelhalmozódást is tartalmazó esetben).

5.4 ábra Rendkívüli tervezési állapot, hófelhalmozódást is tartalmazó eset.

$$T_{1,r} = \frac{3,723 + 3,436}{2} \cdot 0,833 = 2,983 \text{ kN/m}$$

$$T_{2,r} = \frac{3,436 + 2,862}{2} \cdot 1,667 = 5,248 \text{ kN/m}$$

$$T_{3,r} = \frac{2,862 + 2,287}{2} \cdot 1,667 = 4,291 \text{ kN/m}$$

$$T_{4,r} = \frac{2,287 + 2}{2} \cdot 0,833 = 1,786 \text{ kN/m}$$

F_1 erő számításához: $Q_{s,1} = T_{1,r} \cdot a_e = 2,983 \cdot 5 = 14,915 \text{ kN}$

F_2 erő számításához: $Q_{s,2} = T_{2,r} \cdot a_e = 5,248 \cdot 5 = 26,24 \text{ kN}$

F_3 erő számításához: $Q_{s,3} = T_{3,r} \cdot a_e = 4,291 \cdot 5 = 21,453 \text{ kN}$

F_4 erő számításához: $Q_{s,4} = T_{4,r} \cdot a_e = 1,786 \cdot 5 = 8,932 \text{ kN}$

5.2.3 A gerendára ható szélteher

A gerenda méretezése szempontjából széltehernél az 1. eset (amikor a szél a tetőt nyomja) a mértékadó. Egyszerűsítési szempontokat figyelembe véve a vizsgált közbenső gerenda teljes terhelési felületén a C zónához tartozó szélterhet működtetjük.

$$F_2 \text{ és } F_3 \text{ erők számításához:} \quad Q_{w,2} = Q_{w,3} = w_{e,A}^{(+)} \cdot T = 0,303 \cdot 8,33 = 2,527 \text{ kN}$$

$$F_1 \text{ és } F_4 \text{ erők számításához:} \quad Q_{w,1} = Q_{w,4} = w_{e,A}^{(+)} \cdot \frac{T}{2} = 0,303 \cdot \frac{8,33}{2} = 1,264 \text{ kN}$$

^p5.3 Mértékadó teherkombinációk

Parciális tényezők:

$$\text{Állandó teher:} \quad \gamma_G = 1,35$$

$$\text{Hótehr:} \quad \gamma_s = 1,5$$

$$\text{Szélteher:} \quad \gamma_w = 1,5$$

Teherszint szorzók:

$$\text{Szélhatás kombinációs tényező:} \quad \psi_{w,0} = 0,6$$

$$\text{Szélhatás kvázi állandó teeherszint szorzója:} \quad \psi_{w,2} = 0$$

1. teherkombináció

Tartós és ideiglenes tervezési helyzet, kiemelt esetleges teher a hóteher (felhalmozódást is figyelembe véve):

$$\sum_j \gamma_G \cdot G_{k,j} + \gamma_s \cdot Q_s + \gamma_w \cdot \psi_{w,0} \cdot Q_w$$

$$F_1 = \gamma_G \cdot (G_{t,1} + G_{sz,1}) + \gamma_s \cdot Q_{s,1} + \psi_{w,0} \cdot \gamma_w \cdot Q_{w,1} =$$

$$= 1,35 \cdot (0,333 + 0,5) + 1,5 \cdot 14,568 + 0,6 \cdot 1,5 \cdot 1,264 = 24,114 \text{ kN}$$

$$F_2 = \gamma_G \cdot (G_{t,2} + G_{sz,2}) + \gamma_s \cdot Q_{s,2} + \psi_{w,0} \cdot \gamma_w \cdot Q_{w,2} =$$

$$= 1,35 \cdot (0,667 + 0,5) + 1,5 \cdot 23,463 + 0,6 \cdot 1,5 \cdot 2,527 = 39,043 \text{ kN}$$

$$F_3 = \gamma_G \cdot (G_{t,3} + G_{sz,3}) + \gamma_s \cdot Q_{s,3} + \psi_{w,0} \cdot \gamma_w \cdot Q_{w,3} =$$

$$= 1,35 \cdot (0,667 + 0,5) + 1,5 \cdot 15,898 + 0,6 \cdot 1,5 \cdot 2,527 = 27,696 \text{ kN}$$

$$F_4 = \gamma_G \cdot (G_{t,4} + G_{sz,4}) + \gamma_s \cdot Q_{s,4} + \psi_{w,0} \cdot \gamma_w \cdot Q_{w,4} =$$

$$= 1,35 \cdot (0,333 + 0,5) + 1,5 \cdot 5,112 + 0,6 \cdot 1,5 \cdot 1,264 = 9,931 \text{ kN}$$

$$g_f = \gamma_G \cdot g_{f,a} = 1,35 \cdot 0,423 = 0,571 \text{ kN/m}$$

2. teherkombináció

Rendkívüli tervezési helyzet, rendkívüli teher a kivételes nagyságú hóteher (felhalmozódást is figyelembe véve):

$$\sum_j G_{k,j} + Q_{s,Ad} + \psi_{w,2} \cdot Q_w$$

$$F_1 = (G_{t,1} + G_{sz,1}) + Q_{s,1} + \psi_{w,2} \cdot Q_{w,1} = (0,333 + 0,5) + 14,915 + 0 \cdot 1,264 = 15,749 \text{ kN}$$

$$F_2 = (G_{t,2} + G_{sz,2}) + Q_{s,2} + \psi_{w,2} \cdot Q_{w,2} = (0,667 + 0,5) + 26,24 + 0 \cdot 2,527 = 27,407 \text{ kN}$$

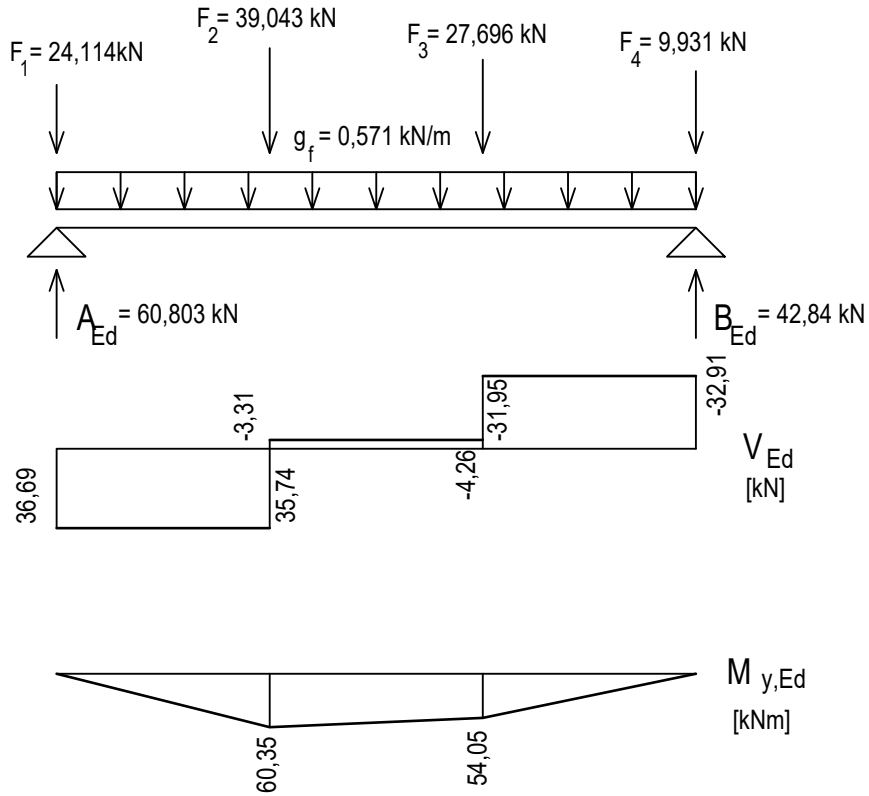
$$F_3 = (G_{t,3} + G_{sz,3}) + Q_{s,3} + \psi_{w,2} \cdot Q_{w,3} = (0,667 + 0,5) + 21,453 + 0 \cdot 2,527 = 22,62 \text{ kN}$$

$$F_4 = (G_{t,4} + G_{sz,4}) + Q_{s,4} + \psi_{w,2} \cdot Q_{w,4} = (0,333 + 0,5) + 8,932 + 0 \cdot 1,264 = 9,765 \text{ kN}$$

$$g_f = g_{f,a} = 0,423 = 0,423 \text{ kN/m}$$

5.4 Mértékadó igénybevételek

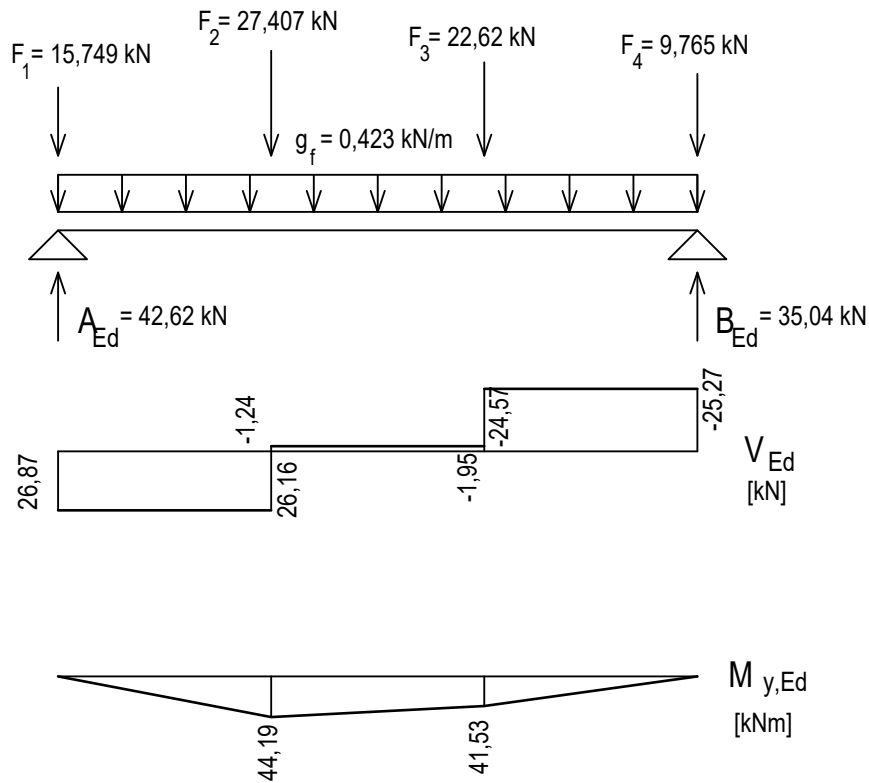
Az 5.5 ábra és 5.6 ábra alapján látható, hogy az 1. teherkombináció a mértékadó.

5.5 ábra A gerenda igénybevételei az 1. teherkombinációból.

Az oszlopra ható normálerő (a gerenda jobboldali reakciója): $B_{Ed} = 42,8371 \text{ kN}$

^p5.6 ábra A gerenda igénybevételei a 2. teherkombinációból.

Az oszlopra ható normálerő (a gerenda jobboldali reakciója): $B_{Ed} = 35,0383 \text{ kN}$

^p5.5 Gerenda ellenőrzése

^p5.5.1 Anyag- és szelvényjellemzők

Acélminőség:	S235
Folyáshatár:	$f_y = 235 \text{ N/mm}^2$
Szakítószilárdság:	$f_u = 360 \text{ N/mm}^2$
Alkalmazott szelvény:	HEA200
A szelvény keresztmetszeti területe	$A = 53,83 \text{ cm}^2$
Inercianyomaték az y tengelyre	$I_y = 3692,15 \text{ cm}^4$
Inercianyomaték a z tengelyre	$I_z = 1335,51 \text{ cm}^4$
Képlékeny keresztmetszeti modulus	$W_{pl,y} = 429,48 \text{ cm}^3$
Nyírt keresztmetszeti terület	$A_v = 18,08 \text{ cm}^2$
Öblösödési (torzulási) modulus	$I_w = 0,108 \text{ cm}^6$
Csavarási inercianyomaték:	$I_T = 20,98 \text{ cm}^4$

^p5.5.2 Keresztmetszeti ellenállás ellenőrzése

Tiszta hajlítás

A keresztmetszet tiszta hajlító igénybevételre 1. osztályú, ezért az ellenállás képlékeny alapon számítható.:

$$M_{c,Rd} = \frac{W_{pl,y} \cdot f_y}{\gamma_{M,0}} = \frac{429480 \cdot 235}{1,0} = 100,93 \text{ kNm}$$

$$\frac{M_{Ed}}{M_{c,Rd}} = \frac{60,3547}{100,93} = 0,598 < 1,0 \quad \rightarrow \quad \text{Megfelel!}$$

Tiszta nyírás

1. osztályú keresztmetszet nyírási ellenállása:

$$V_{c,Rd} = \frac{A_V \cdot f_y}{\sqrt{3} \cdot \gamma_{M,0}} = \frac{1808 \cdot 235}{\sqrt{3} \cdot 1,0} = 245,3 \text{ kN}$$

$$\frac{V_{Ed}}{V_{c,Rd}} = \frac{36,6887}{245,3} = 0,15 < 1,0 \quad \rightarrow \quad \text{Megfelel!}$$

Hajlítás és nyírás interakciója

Mivel $\frac{36,6887}{245,3} = 0,15 < 0,5$ ezért a hajlítás és a vele egyidejű nyírás kölcsönhatását nem kell vizsgálni.

^p5.5.3 Kifordulásvizsgálat

Rugalmas kifordulási kritikus nyomaték

A kritikus nyomaték kiszámításához szükséges tényezők: (A példában oldalirányú megtámasztásnak a szélső szelemeneket tekintjük, ahol a szélrácsnak is csomópontjai vannak.)

Az oldalirányú megtámasztások távolsága: $\ell = 5000 \text{ mm}$

Elfordulási képességet jellemző befogási tényező: $k = 1$

Öblösödési képességet jellemző befogási tényező: $k_w = 1$

Teher és nyírási középpont függőleges távolsága: $z_g = \frac{190}{2} = 95 \text{ mm}$

Szimmetriát figyelembe vevő tényező: $z_j = 0$

Nyírási modulus: $G = 81000 \text{ N/mm}^2$

Rugalmassági modulus: $E = 210000 \text{ N/mm}^2$

Nyomatéki ábra alakját figyelembe vevő tényező: $C_1 = 1,046$

Nyomatéki ábra alakját figyelembe vevő tényező: $C_2 = 0,43$

Nyomatéki ábra alakját figyelembe vevő tényező: $C_3 = 0,562$

Ezek felhasználásával a rugalmas kritikus nyomaték:

$$M_{cr} = C_1 \cdot \frac{\pi^2 \cdot E \cdot I_z}{(k \cdot \ell)^2} \cdot \left[\sqrt{\left(\frac{k}{k_w}\right)^2 \cdot \frac{I_w}{I_z} + \frac{(k \cdot \ell)^2 \cdot G \cdot I_T}{\pi^2 \cdot E \cdot I_z} + (C_2 \cdot z_g - C_3 \cdot z_j)^2} - (C_2 \cdot z_g - C_3 \cdot z_j) \right] =$$

$$= 1,046 \cdot \frac{3,14^2 \cdot 210000 \cdot 1,3355 \cdot 10^7}{(1 \cdot 5000)^2}$$

$$\left[\sqrt{\left(\frac{1}{1}\right)^2 \cdot \frac{0,108}{1,3355 \cdot 10^7} + \frac{(1 \cdot 5000)^2 \cdot 81000 \cdot 20,98}{3,14^2 \cdot 210000 \cdot 1,3355 \cdot 10^7} + (0,43 \cdot 95)^2 - (0,43 \cdot 95)} \right] =$$

$$= 103768415,41 \text{ Nmm} = 103,77 \text{ kNm}$$

A részletes számítás mellőzhetőségének vizsgálata

$$\frac{M_{Ed}}{M_{cr}} = \frac{60,3547}{103,77} = 0,582 \not\leq 0,04$$

$$\bar{\lambda}_{LT} = \sqrt{\frac{W_{pl,y} \cdot f_y}{M_{cr}}} = \sqrt{\frac{429480 \cdot 235}{103768415,41}} = 0,98622 \not\leq 0,2$$

Mivel a szabványban előírt feltételek nem teljesülnek a kifordulás mértékadó tönkremeneteli forma lehet, így részletesen vizsgálni kell!

Kifordulási ellenállás meghatározása

Hengerelt I szelvény és $h/b_f = 190/200 = 0,95 \leq 2$ esetén az „a” görbét kell használni ($\alpha_{LT} = 0,21$).

$$\Phi_{LT} = \frac{1 + \alpha_{LT} \cdot (\bar{\lambda}_{LT} - 0,2) + \bar{\lambda}_{LT}^2}{2} = \frac{1 + 0,21 \cdot (0,98622 - 0,2) + 0,98622^2}{2} = 1,0689$$

$$\chi_{LT} = \frac{1}{\Phi_{LT} + \sqrt{\Phi_{LT}^2 - \bar{\lambda}_{LT}^2}} = \frac{1}{1,0689 + \sqrt{1,0689^2 - 0,98622^2}} = 0,6752$$

A tartó kifordulási ellenállása:

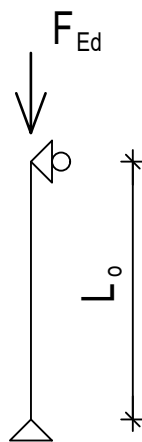
$$M_{b,Rd} = \chi_{LT} \cdot \frac{W_{pl,y} \cdot f_y}{\gamma_{M,1}} = 0,6752 \cdot \frac{429480 \cdot 235}{1,0} = 68,15 \text{ kNm}$$

A kihasználtság: $\frac{M_{Ed}}{M_{b,Rd}} = \frac{60,3547}{68,15} = 0,89 \rightarrow$ Megfelel!

6. Alátámasztó oszlop tervezése

6.1. Az oszlop geometriája, megtámasztási és terhelési viszonyai

A feladatban a közbenső keret oszlopát méretezzük. Az oszlopot alul és felül is mindkét irányban csuklós kialakításúnak modellezzük. Az oszlopot központosan nyomott elemként méretezzük, a benne keletkező kis mértékű nyomatóköt és nyíróerőt nem vesszük figyelembe.

6.1 ábra Az oszlop geometriája, megtámasztási és terhelési viszonyai.

6.2. A keresztmetszeti jellemzők

A kiindulási HEA szelvény a számítás elvégzéséhez szükséges keresztmetszeti jellemzőit szelvénytáblázatból kell kiírni ([3] 30.-39. oldal).

6.3. Az oszlopra ható terhek

Az oszlopra ható függőleges terhek (hóteher, szélteher, önsúlyterhek) a gerenda reakcióerejeként jelentkeznek az oszlop tetején. Az oszlop önsúlyát a számításban nem vesszük figyelembe.

6.4. A keresztmetszet ellenőrzése tiszta nyomásra

Központosan nyomott oszlop esetén a keresztmetszet osztályba sorolását el kell végezni. A HEA szelvénytáblázat tartalmazza a szelvények keresztmetszeti osztályát.

A keresztmetszet megfelel, ha:

$$N_{Ed} \leq N_{c,Rd} = \frac{A \cdot f_y}{\gamma_{M,0}}$$

6.5. Az oszlop kihajlásvizsgálata

A nyomott oszlop kihajlás szempontjából megfelel, ha a nyomott oszlop kihajlási ellenállása nagyobb, mint a nyomóerő tervezési értéke.

$$\frac{N_{Ed}}{N_{b,Rd}} \leq 1,0$$

A nyomott oszlop kihajlási ellenállása:

$$N_{b,Rd} = \chi \cdot \frac{A \cdot f_y}{\gamma_{M,1}}$$

ahol

A a keresztmetszeti terület (ami 4. keresztmetszeti osztály esetén az effektív keresztmetszeti terület (A_{eff}))

χ kihajlási csökkentő tényező

Az oszlop (HEA) szelvényét úgy kell kiválasztani, hogy az a lehető leggazdaságosabb legyen de az oszlop karcsúsága ne legyen nagyobb, mint 130. A fenti képletben szereplő kihajlási csökkentő tényező meghatározása az alábbiak szerint történik.

Az oszlop hálózati hossza:
$$L_o = H_e + b_e \cdot \tan \alpha_e$$

Az oszlop kihajlási hosszát ($L_{cr,z}$) úgy kapjuk meg, hogy a hálózati hosszat szorozzuk a befogási tényezővel (k). Mivel a vizsgált oszlop alul és felül is mindkét irányban csuklós kialakítású, ezért a befogási tényező mindkét irányban 1,0. Ebből következik, hogy a z tengely körüli kihajlás a mértékadó.

Kihajlási hossz a z - z tengelyre vonatkoztatva:
$$L_{cr,z} = k_z \cdot L_o$$

Rúdkarcsúság a z - z tengelyre vonatkoztatva:
$$\lambda_z = \frac{L_{cr,z}}{i_z}$$

Itt kell ellenőrizni, hogy az oszlop karcsúsága nem haladja-e meg a 130-as határértéket ($\lambda_z \leq 130$). Amennyiben meghaladja, akkor nagyobb méretű szelvényt kell választani.

Euler karcsúság:
$$\lambda_1 = \pi \cdot \sqrt{\frac{E}{f_y}}$$

Viszonyított karcsúság a z - z tengelyre vonatkoztatva:
$$\bar{\lambda}_z = \frac{\lambda_z}{\lambda_1}$$

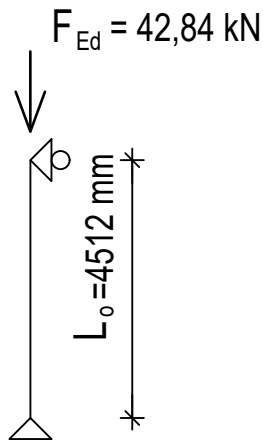
Miután kiszámítottuk a viszonyított karcsúságot a következő lépés a kihajlási görbe kiválasztása. Hengerelt I szelvénynél, amennyiben a kihajlás a z tengely körül történik és $h/b \leq 1,2$ a „c” kihajlási görbét kell használni ([2] 47. oldal, 5.7. táblázat).

A kihajlási görbe és a viszonyított karcsúság ismeretében a kihajlási csökkentő tényezőt a [2] 48. oldal 5.8. táblázat alapján lineáris interpolációval lehet meghatározni.

^P6. Az oszlop ellenőrzése

^P6.1. Az oszlop geometriája, megtámasztási és terhelési viszonyai

Az oszlop igénybevételeinek meghatározásakor csak a gerenda reakcióerejét vesszük figyelembe (Oldalirányú erőt okozhat a szél, illetve a földrengés. Ezekkel most nem foglalkozunk).

^P6.1 ábra Az oszlopra ható terhek.

^P6.2. Terhek, teherkombinációk, igénybevételek

Az gerendánál szereplő 5.2 5.3 és 5.4 fejezeteket itt összevonjuk, mert az oszlop tengelyirányú központos nyomóerővel van terhelve, így megoldása nagyon egyszerű.

Az oszlopra a gerendáról átadódó teher szempontjából az 1. teherkombináció a mértékadó. Ebből az igénybevétel: $N_{Ed} = 42,8371$ kN

^P6.3 Oszlop ellenőrzése

^P6.3.1 Anyag- és szelvényjellemzők

Acélminőség:	S235
Folyáshatár:	$f_y = 235$ N/mm ²
Szakítószilárdság:	$f_u = 360$ N/mm ²
Alkalmazott szelvény:	HEA140
A szelvény keresztmetszeti területe	$A = 3142$ mm ²
Inerciasugár a z tengelyre	$i_z = 35,2$ mm

^P6.3.2 Keresztmetszeti ellenállás ellenőrzése

A keresztmetszet tiszta nyomó igénybevételre 1. osztályú, ezért az ellenállás képlekeny alapon számítható.:

$$N_{c,Rd} = \frac{A \cdot f_y}{\gamma_{M,0}} = \frac{3142 \cdot 235}{1,0} = 738,37 \text{ kN}$$

$$\frac{N_{Ed}}{N_{c,Rd}} = \frac{42,8371}{738,37} = 0,058 < 1,0 \quad \rightarrow \quad \text{Megfelel!}$$

^p6.3.3 Kihajlásvizsgálat

Viszonyított karcsúság

Mivel az oszlop megtámasztási viszonyai y és z tengely körül azonosak, ezért a z tengely körüli kihajlás a mértékadó.

$$\text{Az oszlop hossza:} \quad L_0 = H_e + b_e \cdot \tan \alpha_e = 4250 + 5000 \cdot \tan 3 = 4512,04 \text{ mm}$$

$$\text{Kihajlási hossz:} \quad L_{cr,z} = k_z \cdot L_0 = 1,0 \cdot 4512,04 = 4512,04 \text{ mm}$$

$$\text{Az oszlop karcsúsága:} \quad \lambda_z = \frac{L_{cr,z}}{i_z} = \frac{4512,04}{35,2} = 128,183$$

(Nyomott elemek karcsúsága lehetőleg 130-nál kisebb legyen.)

$$\text{Euler féle karcsúság:} \quad \lambda_1 = \pi \cdot \sqrt{\frac{E}{f_y}} = 3,14 \cdot \sqrt{\frac{210000}{235}} = 93,9$$

$$\text{Az oszlop viszonyított karcsúsága:} \quad \bar{\lambda}_z = \frac{\lambda_z}{\lambda_1} = \frac{128,183}{93,9} = 1,365$$

Kihajlási ellenállás meghatározása

Hengerelt I szelvény és $h/b_f = 133/140 = 0,95 \leq 1,2$ esetén z tengely körüli kihajlás esetén a „c” görbét kell használni ($\alpha = 0,49$).

$$\Phi_z = \frac{1 + \alpha \cdot (\bar{\lambda}_z - 0,2) + \bar{\lambda}_z^2}{2} = \frac{1 + 0,49 \cdot (1,365 - 0,2) + 1,365^2}{2} = 1,7169$$

$$\chi_z = \frac{1}{\Phi_z + \sqrt{\Phi_z^2 - \bar{\lambda}_z^2}} = \frac{1}{1,7169 + \sqrt{1,7169^2 - 1,365^2}} = 0,3625$$

Az oszlop kifajlási ellenállása:

$$N_{b,Rd} = \chi_z \cdot \frac{A \cdot f_y}{\gamma_{M,1}} = 0,3625 \cdot \frac{3142 \cdot 235}{1,0} = 267,68 \text{ kN} > N_{Ed} = 42,8371 \text{ kN} \quad \rightarrow \quad \text{Megfelel!}$$

Látható, hogy az oszlop méretét nem a kihajlási ellenállás, hanem a karcsúságok korlátozása határozza meg.

Hivatkozások

- [1] Ádány Sándor, Erdélyi Tamás, Fernezey Sándor, Kollár László, Visnovitz György. *Terhek és hatások, Tervezés az Eurocode alapján*. Budapest, 2006.
- [2] Ádány Sándor, Dulácska Endre, Dunai László, Fernezey Sándor, Horváth László. *Acélszerkezetek, 1. Általános eljárások, Tervezés az Eurocode alapján*. Budapest, 2006.